

Academia Plutonica

Oorsprong van studenten- tradities en -symboliek

Peter Dirix

22 oktober 2019

Colloquium: Wat is het studentenleven?

Therminal, Universiteit Gent

Academia Plutonica

Overzicht (1)

- Inleiding: traditie?
- Wat zijn de tradities?
 - Principes
 - Comment/clubcodex
 - Lieder en liederboeken
 - Inwijdingsrituelen: doop en ontgroening
 - Dies natalis

Academia Plutonica

Overzicht (2)

- **Symboliek**

- Kleuren
- Schild en monogram
- Petten
- Linten
- Andere attributen en paraferalia

Academia Plutonica

Inleiding

- Studenten: tot ver in 20e eeuw speciale bevolkingsgroep
- Eigen tradities, inwijdingsrituelen - stammend uit Middeleeuwen, Duitsland 19^e eeuw
- Bewaard tot op heden, maar vaak zonder kennis van de oorsprong
- Traditie = overlevering van gebruiken + hun geschiedenis
- Formaliteit zonder kennis = zinloos + onrespectvol t.o.v. traditie

Academia Plutonica

Principes

- **Amicitia: levensbond tussen studenten en oud-studenten**
 - Niet zonder student geweest te zijn
 - Levensbond = band tussen de generaties
 - Gaat terug tot 18^e eeuw
- **Academia/scientia: kennis**
 - Doel = diploma halen
- **Patria: vaderland/regionaal**
 - Vaderland: naties (12^e eeuw), Landsmannschaften (18^e eeuw), Burschenschaft (1815), regionale clubs/gildes (jaren 1870-1880)
 - In Nederlandstalig België: patria = Vlaanderen
- **Religio**
 - Protestantse (vanaf 1836), katholieke clubs (vanaf 1844) en joodse (vanaf 1886) studentenclubs in Duitsland
 - In Vlaanderen de jure initieel alle clubs in Leuven & katholieke hogescholen

Academia Plutonica

Reglement (1)

- **Comment**

- Vastleggen van omgangsvormen en rituelen
- Ontstaan bij Duitse studentenordes einde 18^e eeuw, meer uitgewerkt bij de Corps
- Bevat aanspreekvormen & formules, vaak uit het Latijn
 - Senior, prosit, verbum habes, ...

Academia Plutonica

Reglement (2)

- In Vlaanderen: Clubcodex (1930/1935)
 - Legt verloop van clubavond ('cantus') vast
 - Bevat een biercomponent maar beperkt die ook
 - Is gemaakt op maat van een (regionale) studentenclub
 - Dus niet op maat van kringen, socioculturele verenigingen etc.
 - Cantus = typisch clubevenement
 - Historisch hebben 'hogeschoolclubs' zowel kring- als clubwerking
 - Legt nadruk op stijl
 - Doel = stijlvolle ambiance
 - Beschrijft daarnaast de symboliek ('kleuren')
 - Het draait om de geest, niet om de letter
 - Regelneukerij = niet het doel
 - De senior staat niet boven de wet, maar hij mag fouten maken

Academia Plutonica

Liedereren

- **Studenten zingen**
 - Studentenlied
 - Volksliederen en regionale/nationale liederen
 - Drinkliederen
 - Liefdesliederen
 - Soldatenliederen
- **Liederboeken**
 - Gaan zelfs terug tot op Carmina Burana (12^e-13^e eeuw)
 - Sinds 1816: Kommersbuch in Duitsland
 - Vlaanderen: 1898 (Karel Heynderickx), KVHV (1931/1955)
 - Vaak ook geïndividualiseerde liederboeken en -kennis per corporatie

Academia Plutonica

Studentenlied (1)

- **Middeleeuwen**

- *Gaudeamus igitur* (tekst gedeeltelijk in *Carmina Burana*, 12^e eeuw)
 - Europees studentenlied
- *Io Vivat* (tekst gedeeltelijk 12^e eeuw)
 - Studentenlied van de Lage Landen
- *A a a valete studia*
 - Middeleeuws vakantielied uit Leuven

- **Romantiek (19^e eeuw)**

- Duitsland (19^e eeuw), vele vertalingen rond 1900
 - *Juchheidi*, *Honderd semesters*, *Ergo bibamus*, *Krambambouli*, *Filia hospitalis*, *O alte Burschenherrlichkeit* (*Oude-rolderklacht*), *Es leben die Studenten*, *Burschen heraus*, *Alt Heidelberg*
- Vlaanderen: rond 1900
 - *De gilde viert*, *Aan de schachten*, *Testament van een student*

Studentenlied (2)

- Jaren '20-'50
 - Studententema's: vervlaamsing, schoolstrijd, gebeurtenissen
 - De slag van Matadi, De wrede moord van Leuven, De slag om het Gravensteen, IJzerballade, De slag van het stadhuis
 - Studentenleven
 - De rolders in de nacht (1954), Ach lieflijke meisjes
 - Enkele (Zuid-)Afrikaanse studentenliederen
 - Studentelied, Die Stellenbosse kêrls
- Nu
 - Weinig nieuwe melodieën en meestal niet meer in liederboeken
 - Uitzondering: bv. Leuvens schoonheid (1997)
 - Liederwedstrijden
 - Vrijzinnig Studentenzangfeest (VUB)
 - Landjuweel van Caeruleus (Hasselt/Diepenbeek)
 - 'Vrije versies'
 - Weinig verheffend
 - Vgl. 'guindaille' in Franstalig België

Academia Plutonica

Inwijdingsrituelen

- Inwijding = typisch voor (geheime) genootschappen, corporaties
- Bestond ook al in Middeleeuwen (de universiteit had ook gildestructuur), daarnaast bv. ook bij de loge
- Staat voor een hergeboorte als nieuwe mens
- Hangt samen met de levensbond
- Zinloos indien enkel voor de folklore
- Doop = eerste stap, ludiek - uitdaging voor de inwijdeling
- Ontgroening = definitieve aanvaarding, ernstig
- Schachtenperiode = tijd van onderdanigheid om rituelen en kennis te leren, creëren van groepsgevoel

Academia Plutonica

Dies natalis

- Verjaardag van de club
- Hierop worden alle oud-leden in het bijzonder uitgenodigd
- Viert de band tussen de generaties

Academia Plutonica

Symboliek

- Symboliek = uiterlijke kenmerken
- Studentensymboliek = kleuren (Couleur)
- Clubs hebben in principe 3 kleuren (waarvan er twee dezelfde mogen zijn)
- Kleuren hebben een betekenis
 - Bij regionale clubs: kleuren stad van oorsprong
- Kleuren zijn alom aanwezig
 - Worden gedragen: petten, linten, zipfels
 - Activiteiten van clubs zijn *plenis coloribus*
 - Worden getoond: clubschild, tafelvlagje, vaandel, ander clubmateriaal

Monogram

- Bevat meestal VCF (*Ut vivat, crescat floreatque NN.*)
- Komt oorspronkelijk van 18^e-eeuwse studentenordes (*Vivant fratres coniuncti*)

Schild

- Vergelijkbaar met adellijke schilden
- Gehalveerd of gevierendeeld
- Bevat monogram, kleuren en symbolen

Linten (1)

- **Commilitolint (of bierlint)**
 - Gedragen door elke commilito op elke activiteit
 - Schachten dragen het lint over de linkerschouder
 - Ontgroenden (ouderejaars) over de rechterschouder
 - Schachtenmeester draagt gekruiste linten
 - Wordt samengehouden door een lintknop
 - Stamt van het lint waarmee ordekransen werden gedragen (ca. 1800)
 - Vanaf 1848 openlijk gedragen

Academia Plutonica

Linten (2)

- Praeseslint
 - Niet uit Duitstalige traditie
 - Vergelijkbaar met burgemeesterssjerpen, linten van vorstenhuizen, maar ook bv. in Nederlandse corps
 - Oud-praesides mogen een lint met jaartallen dragen
 - Zijn in deze vorm pas ingevoerd in 1955
- Bestuurslint
 - Hoort niet bij de studententraditie

Academia Plutonica

Studentenpet

- Studenten hebben deze overgenomen van militairen in het begin van de 19^e eeuw - vanaf 1848 openlijk gedragen
- Geen symbolische betekenis (modeverschijnsel)
- Ingevoerd in Leuven in 1907 naar model KAV Lovania
- Komen in twee versies: stijver en flexibere model
- Wordt in principe verkregen bij de doop

Academia Plutonica

Clubpet (bierpet)

- Komt uit Duitsland (ca. 1820)
- Daar *Tönnchen* genoemd
- Daar meestal gedragen door oud-studenten en inactieven
- In Vlaanderen ingevoerd door SK Leuven (1930)
- Snel verbreid via AVHV
- Verkregen bij ontgroening

Academia Plutonica

Franstalige katholieke traditie

- Hoofddekseel: *toque/calotte* (1895)

Academia Plutonica

Franstalige katholieke traditie

- Toga's en ordekransen

Academia Plutonica

Vrijzinnige traditie

- Vanaf 1878 wel Belgische studentenpet (*klak of penne*)
- Met faculteitskentekens en allerhande pins

Academia Plutonica

Duitsland

Academia Plutonica

Andere

- Tafelvlagje
- Vaandel
- Zipfels
- Bierpotten etc.

- Commandoattributen: degen (typisch Duits), hamer (praeses), stok (schachtenmeester)

Academia Plutonica

Besluit

- Gebruiken hebben een geschiedenis
- Studententradities: ontworpen voor clubs
- Worden echter vaak aanzien en gebruikt als folklore
- Engagement voor verenigingen is belangrijk

Academia Plutonica

Meer info

- Plutonica-website
<http://plutonica.be/studentenleven.html>